

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
URED ZASTUPNIKA REPUBLIKE HRVATSKE
PRED EUROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA
Zagreb, 21. kolovoza 2023.

Analiza presude

Mafalani protiv Hrvatske

br. zahtjeva 32325/13

presuda

povreda članka 3. Konvencije – zabrana mučenja

Nedostatak uvjerljivog objašnjenja uzroka ozljeda koje su podnositelju nastale tijekom uhićenja i zadržavanja u policiji te neprovođenje učinkovite istrage navoda o zlostavljanju

Europski sud za ljudska prava (dalje: Europski sud) zasjedajući u vijeću od 7 sudaca, 9. srpnja 2015. objavio je presudu kojom je utvrdio povredu članka 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje: Konvencija) zbog zlostavljanja podnositelja zahtjeva od strane policije (materijalni aspekt), kao i zbog neodgovarajuće istrage tog zlostavljanja (postupovni aspekt).

Podnositelja zahtjeva su uhitili pripadnici Specijalne policije, Antiterorističke jedinice Lučko (dalje ATJ Lučko) zbog sumnje da je umiješan u dvostruko ubojstvo. Tijekom uhićenja podnositelj je pretrpio nekoliko ozljeda glave, posjekotinu iznad lijevog oka i kontuziju, prijelom nosa te ozljede ramena i ruke što je bilo potvrđeno medicinskom dokumentacijom. Naime, podnositelja je nakon uhićenja dva puta pregledao liječnik, prvi puta liječnik hitne pomoći nekoliko sati nakon uhićenja, a drugi puta liječnik u Zatvoru u Zagrebu 5 dana nakon uhićenja prilikom obveznog medicinskog pregleda. Pripadnici ATJ Lučko su izradili izvješće o uporabi sredstava prisile u kojem su naveli da su prema podnositelju primijenili silu (tjelesna snaga i sredstva za vezivanje) jer se tijekom uhićenja otimao uslijed čega je pao i glavom udario o stol. Glavni ravnatelj policije je ocijenio da je primjena sredstava prisile bila zakonita i opravdana. Podnositelj je zatim podnio kaznenu prijavu protiv nepoznatih osoba zbog zlostavljanja. Županijsko državno odvjetništvo (dalje: ŽDO) je izvršilo uvid u postojeću dokumentaciju te pisana izvješća glavnog ravnatelja policije i dvojice policijskih službenika koji su navodno sudjelovali u zlostavljanju podnositelja. ŽDO je utvrdilo da nema osnovane sumnje da je na štetu podnositelja počinjeno kazneno djelo i stoga je odbacilo kaznenu prijavu.

Pozivajući se na članak 3. Konvencije, podnositelj zahtjeva je tvrdio da je bio zlostavljan prilikom uhićenja i policijskog zadržavanja te da o tome nije provedena učinkovita istraga.

Europski sud je utvrdio da je nesporno da je podnositelj zahtjeva zadobio ozljede tijekom uhićenja te da su te ozljede bile dovoljno ozbiljne da bi ušle u područje primjene čl. 3. Konvencije.

Postupovni aspekt članka 3. Konvencije

Kada postoji vjerodostojna tvrdnja da je pojedinac pretrpio ozbiljno zlostavljanje od strane policije protivno članku 3. Konvencije, postoji obveza provođenja učinkovite službene istrage. Ta istraga mora moći dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih osoba (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], br. 22978/05, st. 116, ECHR 2010). Međutim, to ne znači da postoji obveza ostvarivanja određenih rezultata jer obveza provođenja učinkovite istrage nije obveza rezultata nego sredstava (*Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjene Kraljevine*, br. 46477/99, st. 71., ECHR 2002-II).

Da bi istraga bila učinkovita ona mora biti neovisna i temeljita. Neovisnost istrage podrazumijeva da osobe koje provode istragu moraju biti neovisne od osoba koje su sudjelovale u događajima koji se istražuju. Točnije, ne samo što između tih osoba ne smije postojati hijerarhijska ili institucionalna povezanost, nego osobe koje provode istragu moraju biti i praktično neovisne.

Zahtjev temeljitosti podrazumijeva da su državne vlasti obvezne poduzeti sve razumne i dostupne korake kako bi utvrdile točno činjenično stanje, što uključuje obvezu provođenja različitih dokaza (ispitivanje svjedoka, provođenje vještačenja i slično). Vlasti uvijek moraju ulagati ozbiljne napore kako bi utvrdile što se dogodilo pri čemu se ne smiju oslanjati na brzoplete ili neutemeljene zaključke, niti na takvim zaključcima temeljiti svoje odluke.

Primjenjujući gore navedena načela na predmet podnositelja zahtjeva, Europski sud je utvrdio da ni istraga koju je provodila policija, niti istraga koju je provelo državno odvjetništvo nisu bile učinkovite.

Naime, istraga o uporabi sile od strane policije bila je provedena unutar zapovjednog lanca iste ustrojstvene jedinice čiji su pripadnici sudjelovali u uhićenju. Glavni ravnatelj policije, najviše rangirani pripadnik policije koji je dao naredbu za uhićenje podnositelja, temeljem izvješća pripadnika ATJ Lučko ocijenio je da je primjena sile bile zakonita i opravdana. Takva istraga stoga nije ispunila zahtjeve hijerarhijske, institucionalne i praktične neovisnosti.

Navedene nedostatke moglo je otkloniti ŽDO koje je počelo istraživati navodno zlostavljanje 3 godine kasnije, nakon što je podnositelj podnio kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja. Međutim, Europski sud je utvrdio da ni ŽDO nije provelo učinkovitu istragu. Naime, ono nije poduzelo nijedan samostalni korak kako bi utvrdilo sve okolnosti slučaja. Nije pokušalo identificirati pripadnike ATJ Lučko koji su sudjelovali u uhićenju, nije ispitalo podnositelja i liječnike koji su ga pregledali, nije odredilo vještačenje radi točnog utvrđivanja uzroka povreda, itd. U tom smislu istraga državnog odvjetništva nije bila temeljita. Istraga nije zadovoljila niti zahtjev neovisnosti jer je ŽDO svoju odluku o odbačaju kaznene prijave utemeljilo na pisanim izvješćima glavnog ravnatelja policije i policijskih inspektora.

Slijedom navedenog, Europski sud je utvrdio da nadležna tijela nisu provela učinkovitu istragu stoga je došlo do povrede postupovnog aspekta članka 3. Konvencije.

Materijalni aspekt članka 3. Konvencije

Zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja iz čl. 3. Konvencije predstavlja jednu od najvećih vrijednosti demokratskog društva. Ta zabrana je

apsolutna i nije podložna nikakvim iznimkama ([Ramirez Sanchez protiv Francuske](#) [VV], br. 59450/00, st. 95., ECHR 2006-IX).

Država mora pružiti uvjerljivo objašnjenje uzroka ozljeda koje su pojedincu nastale tijekom uhićenja ili zadržavanja u policiji, a ako to ne učini, doći će do povrede članka 3. ([Selmouni protiv Francuske](#) [VV], br. 25803/94, st. 87., ECHR 1999-V).

Članak 3. Konvencije ne zabranjuje primjenu sile tijekom uhićenja, ali zahtijeva da ta sila bude razmjerna i apsolutno nužna u konkretnom slučaju (primjerice postoji mogućnost da osoba pobjegne, pruža otpor uhićenju, itd.). U protivnom, primjena sile narušava ljudsko dostojanstvo i u pravilu predstavlja povredu članka 3. Konvencije ([Rachwalski i Ferenc protiv Poljske](#), br. 47709/99, st. 59., 28. srpnja 2009).

U ovom predmetu bilo je nesporno da je podnositelj zahtjeva ozlijeđen tijekom uhićenja. Tužena država je tvrdila da je primjena sile bila nužna radi njegovog uhićenja te da je policija u tu svrhu primijenila posebni zahvat "čišćenja" (bacanje na pod radi vezanja). Tvrdila je da je podnositelj tijekom primjene navedenog zahvata pao i udario glavom o stol, što je uzrokovalo njegove ozljede. S druge strane, podnositelj zahtjeva je tvrdio da su njegove ozljede uzrokovane tijekom uhićenja i naknadnog zlostavljanja od strane pripadnika ATJ Lučko i policijskih službenika u policijskoj postaji.

Uzimajući u obzir objektivne liječničke nalaze koji su ukazivali na ozljede različitog stupnja težine na različitim dijelovima tijela podnositelja zahtjeva, Europski sud nije smatrao uvjerljivim da su te ozljede nastale na način kako je to opisala tužena država. Slijedom toga, Europski sud je zaključio da je podnositelj zahtjeva bio izložen prekomjernoj i nerazmjernoj sili od strane predstavnika države zbog čega je došlo do povrede materijalnog aspekta članka 3. Konvencije.

Za utvrđenu povredu podnositelju zahtjeva je dosuđena pravedna naknada u iznosu od 4.000 EUR na ime neimovinske štete te 650 EUR na ime troškova i izdataka.

Izvršenje presude

Nadzor nad izvršenjem ove presude zatvoren je završnom rezolucijom Odbora ministara Vijeća Europe (OMVE) CM/ResDH(2022)259 od 19. listopada 2022. Ova rezolucija odnosi se na grupu predmeta u kojima su utvrđene povrede članka 3. Konvencije zbog zlostavljanja kojem su podnositelji zahtjeva bili izloženi od strane policije nakon uhićenja i nedostatka učinkovite istrage u tom pogledu¹. OMVE je utvrdio da su individualne i opće mjere koje su nadležna hrvatska tijela poduzela u okviru izvršenja tih presuda primjerene i dostatne za ostvarenje svrhe postupka izvršenja.

Opće mjere u postupku izvršenja navedenih presuda uključivale su izmjenu Zakona o kaznenom postupku (2017.) kako bi se spriječila prekomjerna uporaba sile i osigurao neovisan nadzor nad istragama o navodima o nezakonitom postupanju policije. Izmjene su uključivale i zabranu neformalnog policijskog ispitivanja osumnjičenika. Osumnjičenici imaju pravo tražiti nazočnost svog branitelja od trenutka stjecanja statusa osumnjičenika. Dodatno, razgovor s osumnjičenikom mora biti snimljen audio-vizualnim uređajem.

¹ [V.D. protiv Hrvatske](#), [Mafalani protiv Hrvatske](#), [Štitić protiv Hrvatske](#) i [Tadić protiv Hrvatske](#)

Nadalje, Ustavni sud je 2014. godine izmijenio Poslovnik Ustavnog suda kako bi se omogućilo nalaganje tijelima kaznenog progona provođenje određene postupovne radnje usmjerene na identifikaciju počinitelja i dodjelu naknade štete žrtvi.

Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku iz 2013. uveden je sustav pritužbi za stranke u postupku i žrtve zbog odugovlačenja suca istrage u početnim fazama kaznenog postupka. U 2013. godini ojačana je uloga Pravosudne inspekcije Ministarstva pravosuđa te je uspostavljen Integrirani sustav upravljanja sudskim predmetima (ICMS).

Izmjenama i dopunama Zakona o policijskim poslovima i ovlastima iz 2014. godine propisano je da u slučaju sumnje na kazneno djelo počinjeno od strane policijskog službenika, istražne radnje provodi druga ustrojstvena jedinica. Izmjenama i dopunama iz 2015. dodatno je ojačana stegovna odgovornost policijskih službenika kroz trostupanjski postupak ispitivanja pritužbi. Prema izmjenama Zakona o policiji iz 2019., Odbor za pritužbe sastoji se od devet članova koje imenuje Sabor, a predstavljaju civilno društvo, javne ustanove i nevladine organizacije. U 2019. godini izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjem redu Ministarstva unutarnjih poslova osiguran je veći stupanj neovisnosti i nepristranosti policijskih službenika koji rade u jedinicama unutarnjeg nadzora.

Europski sud je 7. ožujka 2023. objavio novu presudu [Babić protiv Hrvatske](#)² koja se odnosi na ovu problematiku.

U ovom predmetu, podnositelj zahtjeva je uhićen 2011. godine jer je pijan nasrnuo na policijskog službenika. Odveden je u policijsku postaju gdje ga je pregledao liječnik koji je utvrdio da ima posjekotinu iznad oka. Dok je podnositelj tvrdio da je ozljede zadobio jer su ga pretukli policijski službenici tijekom odvođenja u policijskom kombiju nakon uhićenja, policija je tvrdila da je podnositelj iskočio iz policijskog kombija dok je bio vezan lisicama i glavom udario u tlo. Nakon što je idućeg dana pušten iz policijske postaje, podnositelj je otišao na liječnički pregled kojim je utvrđeno da je imao slomljeni nos i slomljeno rebro te modrice ispod oba oka, na obje nadlaktice i na lijevoj strani tijela.

Protiv podnositelja je pokrenut prekršajni postupak zbog remećenja javnog reda i mira, a nakon toga i kazneni postupak zbog napada na službenu osobu. U potonjem postupku provedeno je vještačenje kojim je utvrđeno da je moguće da je podnositelj sve navedene ozljede zadobio prije prvog liječničkog pregleda u policijskoj postaji, ali da je moguće da ih je zadobio i kasnije. U svakom slučaju, prema mišljenju vještaka, podnositelju nije moglo puknuti rebro na način kako je to opisala policija. Podnositelj je osuđen u kaznenom postupku, a po njegovoj žalbi drugostupanjski sud je utvrdio da nije nadležan preispitati ozljede koje je podnositelj pretrpio jer je predmet tog postupka bilo kazneno djelo napad na službenu osobu u kojem je podnositelj bio okrivljenik. Ustavni sud je 2014. godine odbio ustavnu tužbu podnositelja ne osvrćući se na njegove prigovore o navodnom zlostavljanju.

Primjenjujući načela iz presude *Mafalani*, Europski sud je utvrdio da tužena država nije pružila uvjerljive dokaze da je podnositelj zahtjeva svoje ozljede zadobio na način kako je to tvrdila policija. Uvažavajući nalaz vještaka koji je zaključio da podnositelj nije mogao zadobiti

² Presuda od 7. ožujka 2023., br. zahtjeva: 45391/16

te ozljede skokom iz policijskog kombija i padom na tlo, te činjenicu da niti jedno domaće tijelo nije utvrdilo uzrok ozljeda koje je zadobio podnositelj, Europski sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 3. Konvencije u njegovom materijalnom aspektu.

Što se tiče postupovnog aspekta tog članka, Europski sud je utvrdio da nadležna tijela nisu provela učinkovitu istragu. Naime, istraga nije bila neovisna jer vlasti nikada nisu pokrenule službenu kaznenu istragu. Jedini korak koji je policija poduzela bila je interna ocjena zakonitosti i opravdanosti upotrebe sile. Dodatno, vještačenje je bilo pribavljeno u okviru kaznenog postupka protiv podnositelja, a ne u okviru nezavisne istrage. Stoga je došlo do povrede čl. 3. Konvencije i u njegovom postupovnom aspektu.

Za utvrđenu povredu podnositelju zahtjeva je dosuđena pravedna naknada u iznosu od 12.000 EUR na ime neimovinske štete te 3.000 EUR na ime troškova i izdataka.

Ovu analizu izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Analiza ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te nije obvezujuća za taj Sud.

© 2023. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskom sudom za ljudska prava